

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää erityisesti jakelussa mainittuja tahoja antamaan lausuntonsa liitteenä olevasta vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi. Myös muut kuin jakelussa mainitut tahot voivat antaa asiassa lausuntonsa.

Luonnos sisältää seuraavat säädösehdotukset:

- laki lastensuojelulain muuttamisesta
- laki valtion lastensuojelulaitoksista
- laki terveydenhuoltolain muuttamisesta
- laki sosiaali- ja terveysministeriön asetukset valtion lastensuojelulaitoksista

Työryhmän esittämät keskeiset ehdotukset:

- Säädetään lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoituksesta 35 lasta/sosiaalityöntekijä vuodesta 2022 alkaen
- Tarkennetaan avohuollon palveluja ja säädetään uusi tehostettu avohuollon tukitoimi, jotta lasten sijoituksen tarpeen syntymistä voidaan vähentää
- Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä täsmennetään ja sijaishuollon kuntouttavaa sisältöä vahvistetaan
- Vahvistetaan sijaishuoltoon sijoitetun lapsen oikeutta sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluihin
- Määritellään vaativa sijaishuolto sote-palvelujen toiminnallisesti integroituna laitospalveluna
- Selkeytetään erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä
- Erityisen huolenpidon jakso kerralla 90 vuorokaudeksi ja sitä voitaisiin jatkaa erityisistä syistä 90 vuorokautta

- Erityisen huolenpidon jakson järjestäminen keskitettäisiin valtion lastensuojeluyksiköihin, yksityisiin koulukoteihin sekä kunnan ja maakunnan omistamiin lastensuojelulaitoksiin
- Lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ammatillisia osaamisvaatimuksia tarkennetaan ja määritellään henkilöstöresurssit erityisen huolenpidon asumisyksiköihin
- Rajoitustoimenpiteissä huomioidaan perustuslain 124 §:n mukainen julkisen vallan ja merkittävän julkisen vallan käyttö ja vahvistetaan lapsen oikeusturvaa
- Säädetään rajoitustoimenpiteistä, joilla suojellaan päihteitä käyttävän lapsen henkeä, terveyttä ja kehitystä
- Täsmennetään lastensuojelun jälkihuollon sisältöä
- Säädetään uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista, ja täsmennetään valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna.

Lait tulisivat voimaan vuoden 2022 alusta.

Tausta

Ehdotukset perustuvat lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän 4.9.2020 julkaistuun raporttiin (STM raportteja ja muistioita 2020:28).

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän ajalle 14.3.2019 - 30.6.2020 uudistamaan lastensuojelulainsäädäntöä siten, että lastensuojelun sijaishuollon sisältö ja rakenteet vastaisivat paremmin vaativaa erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää 1) tarvittava monialainen sijaishuollon kokonaisuus ja rakenne erityisen vaativaa tukea tarvitsevien lasten hoidossa, huolenpidossa ja itsenäistymisen tukemisessa sekä sijaishuollon liittyminen palvelurakenteen muutokseen ja uudistamiseen; 2) miten varmistetaan sijaishuoltoon sijoitettujen lasten mielenterveys- ja päihdepalvelut ja tarvittava muu sosiaali- ja terveydenhuollon tuki; 3) rajoitustoimenpiteiden tarkoitus, tavoitteet ja muutostarpeet lastensuojelulaissa; 4) sijaishuollon rooli ja tuki lapsen peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen suorittamisessa ja työelämään kiinnittymisessä. Lisäksi työryhmän tehtäväksi asetettiin laatia edellä mainittuun selvitykseen perustuva esitys hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmä on ehdotuksissaan huomioinut eduskunnan ponnen (EV 317/2018 vp – HE 237/2018 vp) ja arvioinut sijaishuollossa olevien lasten oikeutta tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä lastensuojelulakiin sisältyvien rajoitusten käyttöä.

Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on helpottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta sekä tehostaa lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon laadukkaita palveluja ja siten ehkäistä lapsen sijoituksen tarpeen syntymistä, lyhentää sijoituksen pituutta, vähentää lapsen sijaishuoltopaikkojen siirtoja, pienentää kilpailutuksesta aiheutuvia alueellisia eroja sekä edistää perheen jälleenyhdistämisen mahdollisuuksia.

Esityksellä vahvistetaan sijaishuoltoon sijoitettujen lasten oikeutta tarvitsemiinsa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja samalla vähentää erityisen huolenpidon jaksojen tarvetta puuttumalla ongelmiin mahdollisimman varhain. Esityksen tavoitteena on turvata erityisen huolenpidon jakson riittävän pitkä aika, jotta lasten itseään vahingoittava käyttäytyminen ja vakava päihdeongelma saataisiin katkaistua ja aloitettua suunnitelmallinen kuntoutus.

Vastausohjeet vastaanottajille

Lausunnot pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun kyselyyn, jossa on sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä työryhmän luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Kyselyyn voi vastata suomeksi tai ruotsiksi. Kyselyssä on lisäksi sen lopussa mahdollisuus vapaamuotoiseen kommentointiin. VAHVA-asianhallintajärjestelmää käyttäviä ministeriöitä pyydetään tallentamaan vastauksensa VAHVA-asialle VN/10164/2019.

Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse. Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi:n sivulta Ohjeet > Käyttöohjeet. Palvelun käyttöönoton tukea voi pyytää osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi. Lausuntoja voivat antaa muutkin kuin jakelussa mainitut.

HUOM! Kaikki annetut lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä.

Aikataulu

Lausunto pyydetään ystävällisesti antamaan **12.2.2021 mennessä**. Vain määräaikaan mennessä saapuneet lausunnot otetaan huomioon.

Valmistelijat

Lisätietoja lausuntopyyntöstä antavat
Neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala, 02951 63482, etunimi.sukunimi@stm.fi
Hallitussihteeri Tiina Muinonen, 02951 63185, etunimi.sukunimi@stm.fi

Linkit

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y - Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti / Slutrapport av arbetsgruppen för reformen av krävande vård utom hemmet (på finska)

Liitteet:

[Työryhmän esitys hallituksen esitykseksi_suomi_lausuntoversio.pdf](#)

[Työryhmän esitys hallituksen esitykseksi_ruotsi_lausuntoversio.pdf](#)

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Ammattietiikan ja lapsen oikeuksien näkökulmasta tässä yleispykälässä tärkeä täsmennys.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Asiakasmitoituksena 35 lasta on iso asiakasmäärä ja työryhmän syksyllä 2020 julkaistussa raportissa olevan lakiehdotuksen kolmas momentti "1.1.2024 alkaen 30 lasta" on jätetty tässä hallituksen esitysluonnoksessa pois. Talentia katsoo, että kolmas momentti "30 lasta 1.1.2024 alkaen" tulee sisällyttää eduskunnalle annettavaan hallituksen esitykseen. Mitoituksesta säätäminen on tärkeää, koska lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia ja veloituksia sijaishuoltoon liittyen lisätään merkittävästi. Tavoitteisiin nähden 35 lasta on asiakasturvallisuuden varmistamisen kannalta suuri määrä. Tämän vuoksi on edettävä portaittain lapsimäärään 25, mikä on Talentian tavoite.

3. Esityksen tavoitteena on vahvistaa sijaishuoltoon sijoitetun lapsen oikeutta sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluihin.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

- X Kyllä
- Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Terveydenhuollolle esitetty velvollisuus perustella kirjallisesti arvio terveydenhuollon palvelujen soveltumattomuudesta lapsen auttamisessa selkiyttää lapsen ja perheen palvelujen kohdentamista ja valikointia. Lapsen tilanne ei jää ratkaisemattomaan tilaan terveydenhuollon palvelujen osalta.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tuloon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

- Kyllä

- X Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

Selkiyttääkö tämä jako 26 § ja 26 a edelleenkin SHL sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden ja lastensuojelun ohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoa lapsen sosiaalihuollon asioiden vireille tullessa? Lapsen kiireellisen tuen tarve ja sen arviointi sitoo molempia ammattihenkilöryhmiä juridisesti, eettisesti ja ammatillisesti. Työnjako tulee ilmaista yksiselitteisemmin vähintään säädösten yksityiskohtaisissa perusteluissa. Työnjako on tällä hetkellä kentällä epäselvä ja aiheuttaa paljon kysymyksiä ja tulkintatilanteita. Palvelutarpeen arvioinnin hankkimisen osalta selkiytys on perustuslakiin nojautuvana tarpeellinen.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Ensimmäisestä virkkeestä on korjattava sana "toteaa" ja vaihdettava se täsmällisemmäksi sanaksi "arvioi, että". Pykälä sisältää sosiaalityöntekijän tehtävään lisävelvoitteen. Selkiyttää asiakkaan oikeusturvaa ja asemaa sosiaalipalveluissa ja auttaa suunnittelemaan mahdollisia vaihtoehtoisia tukitoimia. Helpottaa asiakasta henkisesti, kun tiedostaa konkreettisesti, että erityispalvelujen tarve päättyy.

6. Tavoitteena on ehkäistä lapsen sijoituksen tarpeen syntymistä. Tässä ehdotuksessa esitetään säädettäväksi uusi tehostettu avohuollon tukitoimi, jonka perusteella lapselle voitaisiin järjestää moniammatillista kuntouttavaa tukea kotioloissa lapsen vanhemman tai muun läheisen kanssa.

6 a. Arvioitteko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

- Kyllä
- X Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Vaatii taloudellista panostusta. Alueellinen ja paikallinen yhdenvertaisuus on turvattava palvelujen saannissa. Pykälä on aika yleisellä tasolla ja jää metodisesti ratkaistavaksi. Edellyttää kehittämistoimenpiteitä, toisaalta nykyinen lainsäädäntö niin lastensuojelulaissa kuin sosiaalihuoltolaissa on mahdollistanut intensiivisen ja tehostetun avohuollon käyttämisen. Pykälällä voi olla myönteinen ja positiivinen ohjaava merkitys avohuollon resurssien vahvistamisessa ja työmenetelmien kehittämisessä.

7. Sijaishuoltoapaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän.

Sijaishuoltoapaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltoapaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

On tärkeää, että pykälässä korostetaan lapsen etua ja että sijaishuoltoapaikan valinnassa otetaan huomioon lapsen erityisen tuen tarve ja entistä vahvemmin sijaishuoltoapaikan ammatillinen erityisosaaminen. Sijaishuoltoapaikan laadun on vastattava asiakassuunnitelman tavoitteisiin. Ohjaavana periaatteena ei voi olla lapsen oikeuksien näkökulmasta juridisesti, eettisesti ja ammatillisesti se, että lapsi sijoitetaan vapaana olevaan paikkaan. Palvelujärjestelmän on kyettävä turvaamaan tarpeen mukainen sijaishuolto. Palveluvalikoimassa on perusteltua olla riittävä määrä laadukkaita laitoshoidon yksiköitä. Tämä on välttämätöntä esimerkiksi nuorten lisääntyvään tuen tarpeeseen vastaamisessa.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

On tärkeää panostaa merkittävästi sijaishuollon aikaiseen perusopetukseen osana sijaishuollon vaikuttavuuden lisäämistä, koska tutkimustulosten mukaan liian monella sijaishuollossa olleella lapsella oppimistulokset ovat heikkoja ja vaikeuttavat myöhempää integroitumista opintoihin, työelämään ja yhteiskuntaan.

9. Esitetään säädettäväksi vaativan sijaishuollon sisällöstä, tarkoituksesta ja järjestämisestä.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

- Kyllä
- X Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Vaatus tehostetusta vaativasta erityisosaamisesta osana vaativaa sijaishuoltoa on perusteltu. Vaadittavan osaamisen sisällöt, taso ja laajuus tulee kuitenkin määrittellä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin erityisesti suhteessa ammatilliseen erityisosaamiseen. Samoin laadun näkökulmasta määrittelyä vaativat osaamisen todentamisen tavat, osaamisen kehittäminen ja varmentaminen. Osaamisen johtamista tulee myös tarkastella. Huomioon on otettava myös niin työnantaja kuin työntekijöitä koskevat sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) 5 §:n vaatimukset ammattipätevyyden ylläpitämisestä ja osaamisen kehittämisestä. Lisäksi yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi tarkastella osaamisvaatimusten roolia osana omavalvontaa.

Lupaviranomaisen sisällöllinen osaaminen ja rooli on tärkeä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä vaativan sijaishuollon moniammatilliseen osaamiseen. Vaativa sijaishuolto edellyttää myös muuta asiakastarpeiden mukaista täydentävää osaamista kuin sosiaali- ja terveydenhuollon tutkintojen mukaista osaamista. Sijaishuollon terveydenhuollollistumisessa on toisaalta se riski, että se kapeuttaa vaativan sijaishuollon osaamisrakennetta.

Vaativan sijaishuollon saatavuuden määrällinen ja laadullinen tarve edellyttää valtakunnallista kehittämistyötä ja seuranta. On huomattava, ettei tällaista rakennetta ole riittävästi saatavilla ja resursoituna.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

- Kyllä
- X Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa
-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

11. Ehdotuksen tavoitteena on turvata erityisen huolenpidon jakson riittävän pitkä aika lapsen itseään vahingoittavan käyttäytymisen ja vakavan päihdeongelman katkaisemiseksi.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

- Kyllä
- X Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Lapsen ja nuoren päihdekierteen katkaiseminen on yleensä sidoksissa asuinympäristöön ja vertaisryhmään. Pidempi irtiotto arjen ympäristöstä on useimmissa vakavammissa päihdetapauksissa hyödyllinen. Tästä näkökulmasta pidentämisen mahdollisuus on hyödyllinen.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Kuten edellä kohta 11b.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

- Kyllä
- X Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

On hyvä, että minimi on säädöstasoinen, mutta seurannassa ja valvonnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota 3 momentin säännökseen henkilöstön määrästä suhteessa lasten ja nuorten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen lasten ja nuorten määrän lisäksi. Siksi on sekä omavalvonnalla että valvonnalla seurattava henkilöstön määrän tarpeen mukaista riittävyttä. Säädetyistä minimistä ei saa käytännössä tulla maksimia kaikkiin laitoshoidon tilanteisiin.

95 §:n 2 momentissa ehdotettu kahden vuoden siirtymäsäännös henkilöstön vähimmäismäärän saattamisesta lain mukaiseksi on liian pitkä ja muodostaa riskin asiakasturvallisuuden sekä palvelun laadun varmistamisen näkökulmista.

14. Ehdotuksessa esitetään erityisen huolenpidon jaksojen tuottamista valtion lastensuojeluyksiköille, yksityisille koulukodeille sekä kunnan ja maakunnan omistamille lastensuojelulaitoksille.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

- X Kyllä
- Kyllä pääosin

- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Valvonnan resursseja on vahvistettava. On hyvä, jos ja kun vahvistaa erityisen huolenpidon valtakunnallista volyymiä ja yhteiskehittämistä.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Täsmennykset ja tarkennukset ovat lapsen oikeuksien näkökulmasta tarpeellisia. Rajoittamistoimenpiteet ovat edelleen mahdollisia niissä tilanteissa, joissa on tarve. Toimenpiteiden kirjaamista ja yksilöimistä on syytä edellyttää lapsen ja nuoren oikeusturvan kannalta.

16. Miten ehdotetut 11 luvun tarkennetut säännökset toteuttavat ehdotetun 4 a §:n 2 momentin tavoitteita? Miten ehdotetut muutokset vastaavat käytännön tilanteisiin sijaishuollossa?

Pykälät ovat yhtä aikaa laajoja ja yksityiskohtaisia. Säädökset ohjaavat tarkkaan yksilökohtaiseen harkintaan.

Työsuojelun johtamisosaaminen on perusasia. Työyhteisötasolla tulee olla myös hyvä koulutus työväkivallan hallintaan. Työsuojeluprosessit on oltava hallinnassa. Työväkivallan hallinnan ja kiinnipitämisen menetelmäkoulutus on osa ammattihenkilön osaamista. Koulutus on turvattava ja sen riittävyttä on valvottava.

Siirtymäsäännöksissä 95 § 1 mom. ehdotettu kahden vuoden siirtymäaika käyttää rajoitustoimenpiteitä ilman lain 61 c §:ssä vaadittua koulutusta ja perehdytystä on liian pitkä, kun otetaan huomioon oikeus asiakasturvallisuus ja laadukkaisiin sosiaalihuollon palveluihin sekä jo edellä viitatuksi ammatihenkilölain 5 §:n vaatimukset ammattipätevyyden ylläpitämisestä ja osaamisen kehittämisestä. Valvonnan osalta kahden vuoden siirtymäaika on ongelmallinen siksi, että asiakasturvallisuuden näkökulmasta sosiaalihuollon ammattihenkilöön kohdistuu henkilökohtainen valvonta ammattitoiminnan asianmukaisuuden osalta.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

66 § Henkilöntarkastus

68 § Kiinnipitäminen

Työsuojelun johtamisosaaminen on perusasia. Työyhteisötasolla tulee olla myös hyvä koulutus työväkivallan hallintaan. Työsuojeluprosessit on oltava hallinnassa. Työväkivallan hallinnan ja kiinnipitämisen menetelmäkoulutus on osa ammattihenkilön osaamista. Koulutus on turvattava ja en riittävyttä on valvottava.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

70 § Eristäminen

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

17. Ehdotetun uuden 71 §:n tavoitteena on suojella päihteitä käyttävän lapsen henkeä, terveyttä ja kehitystä.

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

- Kyllä
- Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Tukee aluehallintovirastojen valvontatehtävää rajoitustoimenpiteiden määrän ja esimerkiksi niiden toteuttamiseen liittyvän osaamisen osalta.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

- X Kyllä
- Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Jälkihuollon valtakunnallinen resursointi on ollut epätasalaatuinen ja kuntien resurssit jälkihuoltoon ovat olleet riittämättömät. Kiinnittymistä opintoihin ja työelämään on tuettava tiiviisti tapauskohtaisen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Tämä edellyttää henkilöstöresurssien vahvistamista kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden jälkihuollon sosiaalityössä.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

- X Kyllä
- Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

23. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä. Jos ehdotatte muutoksia pykälisiin, pyydämme antamaan vastaukset ilmoittaen sen pykälän numeron, jota kommentti koskee:

Esitysluonnos sisältää useita säännösehdotuksia, jotka edellyttävät tarkemman huomioon kiinnittämistä henkilöstön osaamisen kehittämiseen, johtamiseen ja varmistamiseen (esim. 49 a §, 60 §, 60 a §, 61 c § ja 95 § sekä 11 luku). Esitettyä säätelyä on täydennettävä osaamisen turvaamiseen liittyvillä kirjauksilla asiakasturvallisuuden ja palvelujen laadun varmistamiseksi

vaativissa sosiaalihuollon tehtävissä sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) ja asiakaslain (812/2000) edellyttämällä tavoilla. Lisäksi esityksessä on perusteltua arvioida tarpeita valtakunnallisen täydennyskoulutuksen toteuttamiseen ja systemaattisen osaamisen kehittämisohjelman laatimiseen lastensuojelun ammattilaisille niin avo- kuin sijaishuollossa. Yhtenä täydennyskoulutuksen instrumenttina voisivat toimia valtakunnalliset erikoistumiskoulutukset korkeakoulutetuille lastensuojelussa toimiville sosiaalihuollon laillistetuille ammattihenkilöille.

LSKL:n ja Talentian maaliskuun aikana julkistettavan kyselyn perusteella on välttämätöntä organisoida lastensuojelulaitoksiin kohdentuva valtakunnallinen työsuojelun kehittämisohjelma. Henkilöstön henkinen kuormitus kytkeytyy väkivaltatilanteiden hallintaan ja puutteelliseen työsuojelujohtamiseen sekä työsuojeluosaamiseen.

Lastensuojelun vaikuttavuuden kehittäminen edellyttää pysyvää henkilöstöä. Siksi on tarpeen osaamisen ja työturvallisuuden varmistamisen lisäksi kehittää myös työnjakoa ja tehtävänkuvauksia tukemaan mielekästä ja osaamista vastaavaa sekä vaikuttavaa työtä, joka puolestaan tukee työhyvinvointia sekä työhön sitoutumista ja siten mahdollistaa pysyvien vuorovaikutus- ja ihmissuhteiden luomisen lastensuojelun asiakastyössä niin avo- kuin sijaishuollossa.

Mitoitusperustelut: Hallitusohjelman mukaisesti tulee kirjata velvoite, että lapsimäärän tulee olla 1.1.2024 alkaen 30 ja tavoite 25 tulee saavuttaa, jotta asiakasturvallisuus varmistetaan tästä lakiesityksistä tulleiden lisävelvoitteiden vuoksi. Vaatimus ehdotettua matalammasta asiakasmitoituksesta on perusteltu, niin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn yleisen vaativuuden vuoksi sekä tässä esitysluonnoksessa lastensuojelulakiin ehdotettujen useiden uusien lisätehtävien perusteella:

- 15 §: sosiaalityöntekijän pyydettävä terveydenhuollosta kirjallinen arvio terveydenhuollon palvelujen soveltumattomuudesta lapsen tilanteeseen sekä lapsen vanhempien, huoltajien ja muita lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaavien henkilöiden tukeminen sosiaalihuollon aikana lastensuojelulaissa ja sosiaalihuoltolaissa tarkoitetuilla palveluilla ja tukitoimilla.
- 26 §: Välitön lastensuojelupalvelujen ja tukitoimien tarpeen arviointi (nykyistä yksityiskohtaisempi vaatimus). Palvelutarpeen yhteenvetoon kirjattava myös arvio, jos katsotaan tilanteen olevan sellainen, ettei laensuojelu tukitoimia tarvita. Vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun työntekijän on kirjattava lapsen asiakirjoihin vireille tulon syyt ja perusteet siten kuin asiakasasiakirjalaisissa säädetään.
- 28 a § Lastensuojelun asiakkuuden päättymisen: Lastensuojelun asiakkuuden päättymisessä sosiaalityöntekijä toteaa tarpeen päättyneen/ei oikeutta jälkihuoltoon, kirjaamisvelvoite näistä samoin kuin tiedoksianto lapselle, vanhemmille, huoltajille tai muille lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaaville henkilöille.
- 29 § Lapsen tapaaminen: Lapsen tapaaminen lapsen tilanne huomioon ottaen riittävän usein henkilökohtaisesti.
- 30 § Asiakassuunnitelma: Asiakassuunnitelmaan kirjattava myös lapsen mielipide, sovitut tapaamiset lapsen kanssa.
- 31 § Asiakkaan asiassa pidettävä neuvottelu: Sosiaalityöntekijän on kirjattava lapsen asiakirjoihin miksi lapsi, lapsen vanhempi, huoltaja, muu lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaava henkilö ei ole osallistunut neuvotteluihin.
- 37 b § Tehostettu avohuollon tukitoimi: on uusi tukitoimi, joka sovitettava yhteen tarpeenmukaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Selvitettävä vaihtoehtoiset toimenpiteet ennen tehostettua tukitoimenpidettä.
- 49 a § Vaativa sijaishuolto: Uusi säännös kokonaisuudessaan. Edellyttää järjestämisperusteiden haltuunottoa ja järjestäjäverkoston tuntemusta.

- 50 § Sijaishuoltopaikan valinta: Lapsen edun arviointi. Kiinnitettävä erityistä huomiota sijaishuoltopaikassa olevaan osaamiseen, tutkimustietoon ja kuntoutukselliseen erityisosaamiseen sekä käytännön kokemukseen perustuvaan asiantuntemukseen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muu opetuksen toteutumiseen.
- 51 § Sijaishuollon aikaiset tukitoimet: Sosiaalityöntekijän on viipymättä toimitettava sijaishuoltopaikkaan riittävät ja tarpeelliset tiedot lapsen tarkoituksenmukaisen hoidon ja kuntoutuksen järjestämiseksi. Sosiaalityöntekijällä rooli myös lapsen vanhempien kuntoutuksellisten tarpeiden arvioinnissa ja moniammatillisten tarpeenmukaisten asiakassuunnitelmaan perustuvien palvelujen järjestämisessä.
- 52 § Yhteistyö sijaishuollon aikana. Velvoite tehdä yhteistyötä aiemman olla yhteistyössä sijaan. Lisäksi uutena velvoitteena perheen jälleenyhdistämisen edistäminen.
- 52 a § Sivistykselliset oikeudet sijaishuollon aikana: Sosiaalityöntekijän on varmistettava lapsen perusopetukseen ja muihin opintoihin liittyvien tietojen siirtäminen opetuksen järjestäjille.
- 60 § Henkilöstö: Vaativan sijaishuollon laitoksella on oltava käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan sijaishuollon toteuttamisesta ja seurantaan varten.
- 60 a § Erityisen huolenpidon jakso: Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee toimia hyvässä yhteistyössä ja tavattava lasta, lapsen vanhempia, huoltajia tai muita lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaavia henkilöitä säännöllisesti erityisen huolenpidon jakson aikana.
- 60 b § Päätös erityisen huolenpidon jaksosta: Jakson tarpeesta on viipymättä ilmoitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle päätöksen valmistelua varten. Päätöksen on perustuttava moniammatilliseen arvioon.
- 60 c § Moniammatillinen arvio: mm. sosiaalityön asiantuntemus. Lisäksi terveydenhuollon on annettava sosiaalityöntekijän pyynnöstä kirjallinen arvio ja perustelut, miksi terveydenhuollon laishoidon ei arvioida soveltuvan lapsen hoitamiseen erityisen huolenpidon sijasta.
- 60 e § Erityisen huolenpidon jakson päättäminen: Erityisen huolenpidon jakson lopettamisesta päättää sosiaalityöntekijä. Asiakassuunnitelman tarkistaminen eho-jakson päättyessä. Tavoitteiden arviointi.
- 63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös: Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee päätöksen tai kiireellisissä tapauksissa muu sosiaalityöntekijä (13 § 1 mom. mukaan). Kiireellisessä tapauksessa esim. laitoksen johtajan on annettava tekemänsä päätös tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Päätöksen yhteydenpidon rajoittamisen päättämisestä tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.
- 65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto: Sosiaalityöntekijä voi muuttaa päätöstä sitä lieventämällä tai lakkauttaa haltuunottopäätöksen.
- 68 § Kiinnipitäminen: Laitoksen johtajan on annettava välittömästi kiinnipitämisestä selvitys lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Mikäli kiinnipitoon joudutaan turvautumaan toistuvasti, on sosiaalityöntekijän arvioitava ja tehtävä suunnitelma yhdessä lapsen ja sijaishuoltopaikan sekä mahdollisuuksien mukaan huoltajan ja vanhempien kanssa, millä tavoin kiinnipidot olisivat vältettävissä lapsen edun huomioivalla tavalla.
- 69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen: Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi päättää yhteensä enintään 30 vrk koskevasta liikkumisvapauden rajoittamisesta. Rajoituksen mahdollista jatkamista koskevan päätöksen valmistelun vastuu on lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä. Kiireellisessä tapauksessa tehty liikkumisvapauden rajoittamista koskeva päätös on välittömästi toimitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, joka voi lieventää päätöstä tai lakkauttaa sen. Tässä myös muu sosiaalityöntekijä käy tarvittaessa.
- 71 § Erityiset rajoitukset perhehoidon ja kuntoutuksen aikana: lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee päätöksen yhteydenpitoon käytettävien laitteiden ottamisesta laitoksen haltuun päihdehoidon ja -kuntoutuksen ajaksi. Kehon ulkoisesta tarkastamisesta on toimitettava tieto lapsen asioista vastaavalle stt:llä. Erityisen rajoitusten muuttamisesta tai lakkauttamisesta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

- 72 § Erityisen rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana: Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee erityisiä rajoituksen koskevan päätöksen. Samoin hän päättää niiden muuttamisesta tai lakkauttamisesta.
- 73 § Eristämisen täytäntöönpanon valvonta: Lapsen eristämisestä on viipymättä ilmoitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.
- 74 § Rajoitustoimenpiteiden kirjaaminen: Kirjaamisten sisältö on välittömästi lähetettävä tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja lapsen vanhemmille jne. sekä kuukausittain aluehallintovirastoille.

Henkilöstömitoitus - Sosionomien saatavuuden ja pitovoiman turvaaminen laitosten henkilöstössä: Talentian ja LSKL:n laitoksissa työskenteleville sosionomeille kohdennetun em. kyselyn tulosten 2021 perusteella keskeisin syy henkilöstön vaikeassa saatavuudessa on sosionomien jälkeen jäänyt palkkaus, henkilöstömäärän riittämättömyys suhteessa lapsimäärään sekä henkinen kuormitus. Henkinen kuormitus näkyy osittain seurauksena puutteellisesta työsuojelu- ja työhyvinvointiosaamisesta ja puutteellisesta työsuojelun organisoinnista. Tämän vuoksi on tärkeää, että mitoituksesta säädetään ja että kustannuspaineet otetaan huomioon mahdollisissa valtakunnallisissa henkilöstömäärän lisäämisen laskentaperusteissa.

Sekä vaativan sijaishuollon uudistamista pohtivan työryhmän raportista että hallituksen esitysluonnoksesta ilmenevät lastensuojeluun liittyvän tiedontuotannon vakavat puutteet. Tiedontuotantoa on kehitettävä vastaamaan lastensuojelun toimivuuden ja vaikuttavuuden arviointia ja turvamaan siten myös lastensuojelun asiakkaina olevien lasten, nuorten ja perheiden oikeusturvaa.

STM:n asetus valtion lastensuojelulaitoksista 2 § 2 mom. 3 kohta: Miksi on näin väljä kelpoisuusmuotoilu nähty tarpeelliseksi? Asetuksen teksti: "tai muu soveltuva amk-tutkinto". Edellä mainittu ei ole vaatimuksiltaan linjassa muiden vastaavien sosiaalihuollon ammattihenkilöiden kelpoisuusvaatimuksien kanssa ja ei ole asiakasturvallisuuden kannalta riittävä. Sosiaalihuollon ammattihenkilön toiminta on Valviran valvomaa.

38 §:n kiireellisen sijoituksen osalta, voiko sanoa selkeämmin hallituksen esityksessä kasvuolosuhteiden, huolenpidon puutteen ja oman käytöksen kytkeytymisen ja vaikutuksen kiireellisen sijoituksen päätöksen oikeutukseen? Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on virke "suojaisi lasta itseään samoilta syiltä, jotka voivat olla huostaanoton perusteena ilman, että täytyisi spekuloida aiheuttaako tilanne välittömän vaaran terveydelle ja kehitykselle?" Emme ymmärrä virkettä ja sen kytkentää "alun perin tarkoitettuun tilanteeseen". Voiko selkiyttää? Tarpeettoman mutkikas ja vaikeatulkintainen virke, joka vaatii avaamisen. Mihin kynnyks asetuu käsitteellisellä tasolla akuutissa tilanteessa konkreettisesti niin, että sen voisi kuitenkin tässä tekstissä yleisesti ilmaista?

Lakimuutokset toteutuessaan edellyttävät kattavaa ja riittävästi resursoitua toimeenpanoa sekä toimeenpanoon liittyvää koulutusta STM:n ja THL:n toimesta.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

23 b. Muutosehdotus pykälään 15 § ja 15 § a:

Lain 15 §:n ja 15a §:n täsmennykset koskien lapsen oikeutta saada tarvitsemansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut viivytyksettä ovat tarpeelliset ja välttämättömät. On kuitenkin tarpeen kiinnittää huomiota myös lain toimeenpanoon ja siihen, miten ylisektorista yhteistyötä voidaan

lisätä valtakunnallisesti muilla keinoin. Ehdotettu oikeudellinen sääntely ei yksin takaa yhteistyön toteutumista.

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin: